

# 1. Stuwvallandschap tussen Oldemarkt en De Eese

## 1.6. Tuk



### Gebiedsbeschrijving

#### **Structuur**

Tuk is ontstaan op de kruising van het bebouwingslint langs de flank van de stuwwal (Bergweg) en de doorgaande weg van Steenwijk naar Leeuwarden (Tukseweg). De agrarische bebouwing concentreerde zich aan de Bergweg, de woonhuizen, overwegend vrijstaande en halfvrijstaande woningen, aan de Tukseweg en later ook aan de Oldemarktseweg en tussen de boerderijen aan de Bergweg. De erfbeplanting van de agrarische bebouwing bestaat uit fruitbomen, solitairen en hagen. Op de kruising van de Bergweg en de Tukseweg ontstond een kleine concentratie van meer commerciële functies. Rond de bebouwingslinten ontstonden uitbreidingen met vrijstaande en half vrijstaande woningen. De laanbeplanting van de Tukseweg is in de kern onderbroken. Ook de Oldemarktseweg wordt gekenmerkt door een laanbeplanting. De allure van deze wegen wordt aan de Tukseweg versterkt door de villabebouwing tussen Tuk en Steenwijk.



Tussen het laagste en het hoogste punt van Tuk wordt een hoogteverschil van circa 15 meter overbrugd, waardoor de bebouwing op een helling is gelegen. De uitbreidingen zijn karakteristiek voor de ontstaansperiode. Kenmerkend voor de wederopbouwperiode (jaren vijftig en zestig) en de periode vanaf 1990 zijn de brede wegprofielen. Tussen 1970 en 1990 zijn deze aanmerkelijk smaller. Op de grens met Steenwijk, langs de Hooijdijk, is een industriegebied: het voormalige Novacterrein. Deze zone zet zich voort aan de overzijde van de Tukseweg.



### **Bebouwing**

De spaarzame oorspronkelijke boerderijen volgen de typologie van het kampenlandschap op de stuwwal van Oldemarkt naar De Eese. De woonhuisbebouwing uit de eerste decennia van de twintigste eeuw is in hoofdvorm één of tweelaags onder een kap, tot rond 1930 gevarieerd, daarna meer uniform. De woningen zijn op de weg georiënteerd, maar niet in de rooilijn. De woningen uit de wederopbouwperiode, één of tweelaags onder een kap of plat dak, zijn afwisselend wel en niet in de rooilijn gelegen. Aan de rand van het dorp komen grotere, vrijstaande woningen voor. De vrijstaande woningen zijn meer alzijdig ontworpen. De hoofdvorm, oriëntatie en situering van de woningen tussen 1970 en 1990 verschillen niet wezenlijk van de wederopbouwperiode, maar de detaillering is anders. De bebouwing is tamelijk uniform van karakter.



In het laatste decennium van de twintigste eeuw is de particuliere woningbouw meer gevarieerd. Het voormalige Novacterrein langs de Hooijdijk wordt thans bebouwd met groothandels en bouwmarkten. Op het terrein bevinden zich nog enige oudere industriële overblijfselen, zoals een fabrieksschoorsteen. Aan de overkant van de Tukseweg is een combinatie van grootschalige bedrijvigheid, gecombineerd met middelgrote bedrijven.

### ***Detailering***

De dakbedekking van de oudere boerderijen is riet of rood gebakken, dan wel gesmoorde pannen. Het schuurgedeelte heeft een gesloten dak, op het woongedeelte komt sporadisch een dakkapel voor. De gevelindeling is in het algemeen verticaal. Het metselwerk is in bruin-rode baksteen opgetrokken. De kleurstelling is groen voor de deuren en de ramen en wit voor het overige houtwerk, waaronder de kozijnen. Het materiaal- en kleurgebruik in de periode 1900-1930 is divers, maar vanaf circa 1930 is het gebruik van rode baksteen en pannen en een groen-witte kleurstelling veel voorkomend.

In de wederopbouwperiode is het materiaal- en kleurgebruik divers. Geelbruine steen en gesmoorde pannen komen veel voor en, bij de projectmatige bebouwing aan de Bergweg, rode baksteen en pannen.



Vanaf circa 1970 komen lichte bakstenen en donkere pannen voor, maar meer moderne materialen en kleuren komen ook voor, met name in het laatste decennium van de twintigste eeuw.



De bedrijven zijn vaak opgetrokken uit plaatmateriaal, niet bijzonder gedetailleerd en sterk afwijkend van de overige bebouwing.

***Bijzondere elementen***

Het voormalige raadhuis van de gemeente Steenwijkerwold met de ruime tuinaanleg. Met zijn neoclassicistische stijl wijkt dit gebouw af van de meer landelijke bouwstijl in zijn omgeving.

Villa Bergstein eveneens met tuinaanleg. Deze villa bevindt zich op de rand van de stuwwal en is zichtbaar vanuit de omgeving.



Op het voormalige Novacterrein staat nog een oude fabrieksschoorsteen. Als overblijfsel/res-tant van de voormalige fabriek is dit in cultuur-historisch opzicht zowel een bijzonder element als een herkenningspunt.

De voormalige melkfabriek is een voorbeeld van het hergebruik van het industriële erfgoed en om die reden een bijzonder element.



## Welstandsbeleid

### **Verantwoording**

Tuk wordt ingedeeld in een aantal gebieden. De oude lintbebouwing is zeer bepalend voor het dorp en daarom waardevol. Met dit gebied dient dan ook zorgvuldig te worden omgesprongen. Daarnaast de woongebieden en het bedrijventerrein. Het woongebied is niet karakteristiek voor Tuk maar heeft wel een basiskwaliteit die je zou willen handhaven. Op het bedrijventerrein dient met name langs de belangrijke wegen en de rand met het buitengebied een betere uitstraling en inpassing te worden gerealiseerd. Dit met name vanwege het erg functionele karakter van de vormgeving van de bebouwing.

### **Beleid**

#### De Bergweg, Oldemarktseweg en de Tukseweg

1. De bebouwingskarakteristieken zoals die in de gebiedsbeschrijving zijn omschreven dienen te worden *behouden*.
2. *Vernieuwing* is onder voorwaarden mogelijk.
3. Aan de randen met het buitengebied dient de bebouwing aan te sluiten op de bebouwingskarakteristieken van het buitengebied.

#### Woonwijken

1. Bij verbouwingen en uitbreidingen dienen de bebouwingskarakteristieken zoals die in de gebiedsbeschrijving zijn omschreven te worden *gerespecteerd*.
2. Bij nieuwbouw en vervanging is *vernieuwing* mogelijk.
3. Aan de randen met het buitengebied dient de bebouwing aan te sluiten op de bebouwingskarakteristieken van het buitengebied.

#### Bedrijventerrein

1. Het beleid is erop gericht vooral aan de randen van het dorp en op de zichtlocaties de bebouwingskarakteristieken te *versterken* voor wat betreft kleur en architectonische kwaliteit.
2. Aan de randen met het buitengebied dient de bebouwing aan te sluiten op de bebouwingskarakteristieken van het buitengebied.

## Welstandscriteria

### De Bergweg, Oldemarktseweg en de Tukseweg

#### **Situering**

1. Bebouwing dient te worden gesitueerd conform de bestaande karakteristieken zoals in de gebiedsbeschrijving beschreven.
2. Bij nieuwbouw aan de randen met het buitengebied dienen doorzichten naar het buitengebied te worden behouden en te grootchalige bebouwingswanden te worden vermeden.

#### **Vormgeving**

1. De bebouwingskarakteristieken zoals in de gebiedsbeschrijving beschreven dienen te worden behouden. Speciale aandachtspunten hierbij zijn de schaal, maat en kapvormen.
2. Vernieuwing is mogelijk mits deze de bestaande architectonische kwaliteiten versterkt en in maat en schaal en kapvorm aansluit op de directe omgeving. Aan de randen met het buitengebied dient de bebouwing qua vormgeving aan te sluiten op de bebouwingskarakteristieken van het buitengebied.
3. Uitbreidingen dienen ondergeschikt zijn aan het bestaande gebouw en dienen daar qua vormgeving mee te harmoniëren.
4. De plaats, afmeting en verhoudingen van de raam- en deuropeningen dienen goed op elkaar afgestemd te zijn.

#### **Detaillering, kleuren en materialen**

1. Diverse kleuren en materialen zijn toegestaan mits deze harmoniëren met de directe omgeving.
2. Aan de randen met het buitengebied dienen geen grote lichte en/of reflecterende vlakken te worden toegepast.

### Woonwijken

#### **Situering**

1. Bebouwing dient te worden gesitueerd conform de bestaande karakteristieken zoals in de gebiedsbeschrijving beschreven.
2. Afwijkende situering is mogelijk indien het de vervanging van een compleet stedenbouwkundig ensemble betreft.
3. Bijgebouwen dienen zodanig gesitueerd te zijn dat zij ondergeschikt zijn aan het hoofdgebouw.

#### **Vormgeving**

1. De bebouwingskarakteristieken zoals in de gebiedsbeschrijving beschreven dienen te worden gerespecteerd.
2. Vernieuwing of afwijkende vormgeving is mogelijk mits deze in maat en schaal aansluit op de directe omgeving of het de vervanging van een compleet stedenbouwkundig ensemble betreft.
3. Aan de randen met het buitengebied dient de bebouwing qua vormgeving aan te sluiten op de bebouwingskarakteristieken van het buitengebied.

#### **Detaillering, kleuren en materialen**

1. Diverse kleuren en materialen zijn toegestaan mits deze harmoniëren met de directe omgeving.
2. Aan de randen met het buitengebied dienen geen grote lichte en/of reflecterende vlakken te worden toegepast.

## Bedrijventerrein

### **Situering**

1. Het representatieve gedeelte van het gebouw dient zich naar de openbare weg te richten.
2. Bij nieuwbouwplannen aan de randen met het buitengebied dienen doorzichten naar het buitengebied te worden behouden en te grootschalige bebouwingswanden te worden vermeden.

### **Vormgeving**

1. De bebouwing kan in maat en schaal variëren maar dient afgestemd te worden op de bebouwing in de directe omgeving.
2. Vernieuwing is mogelijk mits deze de bestaande architectonische kwaliteiten versterkt.
3. Langs doorgaande wegen en de randen met het buitengebied dient rekening gehouden te worden met de zichtbaarheid van bijgebouwen, achter- en zijgevels.
4. Uitbreidingen dienen ondergeschikt zijn aan het bestaande gebouw en dienen daar qua vormgeving mee te harmoniëren.
5. De plaats, afmeting en verhoudingen van de raam- en deuropeningen dienen goed op elkaar afgestemd te zijn.

### **Detallering, kleuren en materialen**

1. Diverse kleuren en materialen zijn toegestaan mits deze harmoniëren met de directe omgeving en het bestaande gebouw.
2. Aan de randen met het buitengebied dienen geen grote lichte en/of reflecterende vlakken te worden toegepast.



# Leeswijzer beschrijvingen

## Gebiedsindeling

Het welstandstoezicht wordt gevoerd op grond van gebiedsgerichte criteria. Om deze criteria op te kunnen stellen, zijn eerst verschillende gebieden van elkaar onderscheiden. Dit is gedaan door te zoeken naar een bepaalde samenhang op grond van stedenbouwkundige, landschappelijke en/of architectonische kenmerken.

Deze samenhang kan bestaan uit een vijftal aspecten:

1. de functie;
2. de ontstaansgeschiedenis;
3. de ruimtelijke verschijningsvorm;
4. de relevantie van het onderscheid tussen de gebieden voor welstandstoezicht;
5. de dynamiek van het bouwen.

De mate waarin één van deze aspecten overheerst, wisselt per gebied. Als bijvoorbeeld in twee gebieden hetzelfde welstandsbeleid en dezelfde criteria worden gehanteerd, is het de vraag of het onderscheid nog relevant genoeg is voor het vasthouden aan twee gebieden.

Op deze wijze is een gebiedsindeling ontstaan waarbij de gemeente in 6 hoofdgebieden is ingedeeld. Binnen deze hoofdgebieden zijn vervolgens subgebieden onderscheiden. De kern Steenwijk is bijvoorbeeld verdeeld in 5 gebieden. In totaal zijn 29 gebieden benoemd. De gebiedsindeling is terug te vinden op de overzichtskaart die als bijlage bij de welstandsnota is gevoegd.

## Toelichting op de gebiedsbeschrijvingen

Per gebied is een aantal bladen gemaakt met de beschrijving, de waardering, het te hanteren welstandsbeleid en de welstandscriteria.

Elke gebiedsbeschrijving heeft dezelfde opbouw:

- ♦ Kaart

Op het eerste blad staat een kaartje waarop (de ligging van) het gebied is aangegeven.

- ♦ Gebiedsbeschrijving

Na het kaartje volgt de gebiedsbeschrijving. Hier worden de belangrijkste karakteristieken van het gebied en vooral van de bebouwing beschreven. De gebiedsbeschrijving is opgebouwd van groot naar klein en daarbij opgedeeld in drie kopjes: structuur, bebouwing en detaillering. Onder structuur wordt de ontstaansgeschiedenis en de structuur van het gebied beschreven evenals de plaatsing van de bebouwing. Onder bebouwing worden specifieke aspecten van de bebouwing zelf beschreven zoals (architectonische) stijl, gevelopbouw, overheersende hoofd- en kapvorm. Onder het kopje detaillering wordt aandacht besteed aan de detaillering, materialen en kleuren van de bebouwing. De beschrijving en waardering zijn niet los van elkaar te zien. Op het moment dat je de keuze maakt om iets te beschrijven geef je al een impliciete waardering. In de gebiedsbeschrijvingen zitten dan ook elementen van de waardering geïntegreerd.

- ♦ Bijzondere elementen

Bij de beschrijvingen worden ook de bijzondere elementen benoemd. Het gaat daarbij om gebouwen die (in positieve of negatieve zin) afwijken van de algemene gebiedsbeschrijving.

## Welstandsbeleid

Het welstandsbeleid wordt steeds voorafgegaan door een verantwoording van het beleid. Hierin wordt kort uiteengezet waarom in een bepaald gebied gekozen is voor het geformuleerde beleid. Hierin ligt ook een

waardering besloten van de kwaliteiten en karakteristieken van het gebied.

Het welstandsbeleid wordt steeds opgebouwd uit:

1. één of meer punten die de algemene lijn vormen;
2. één of meer punten die elementen benoemen die specifiek zijn voor het gebied.

Bij de formulering van het beleid wordt een aantal termen gebruikt die om een nadere toelichting vragen. Ten eerste wordt er onderscheid gemaakt tussen behouden, respecteren en vernieuwen:

*Behouden van de bebouwingskarakteristieken.* Met behouden wordt bedoeld dat bouwplannen dezelfde bebouwingkarakteristieken dienen te hebben als de bestaande gebouwen. Van de gebiedsbeschrijving afwijkende vormgeving voldoet dan dus niet aan redelijke eisen van welstand. Dat geldt dus voor nieuwbouw, maar ook voor uitbreidingen en verbouwingen aan bestaande gebouwen. Tenzij dit expliciet anders is geformuleerd.

*Respecteren van de bebouwingkarakteristieken.* Hiermee wordt bedoeld dat bouwplannen de gebiedskarakteristieken als uitgangspunt moeten hebben maar dat op onderdelen hier nieuwe vormen etc. aan toegevoegd kunnen worden. Anders gezegd een bouwplan mag op onderdelen afwijken maar niet conflicteren met de bestaande bebouwing.

*Vernieuwen.* Hiermee wordt bedoeld dat van de gebiedskarakteristieken afwijkende bebouwing geen probleem vormt. Het gaat dan alleen om nieuwbouw of complete vernieuwbouw en niet om uitbreidingen en gedeeltelijke verbouwingen.

Ter aanvulling worden nog de volgende termen gebruikt:

*Versterken.* Hiermee wordt bedoeld dat een bouwplan zodanig ontworpen moet zijn dat het eventuele afwijkingen op onderdelen van de bestaande bebouwing teniet doet. Het totale plan moet na realisering van het

bouwplan beter voldoen aan de gebiedskarakteristieken.

*Herstellen.* Hiermee wordt bedoeld dat oorspronkelijke karakteristieken weer teruggebracht moeten worden. Dit gaat niet alleen om verbouwingen en uitbreidingen aan bestaande gebouwen maar ook om nieuwbouw. Dit wordt met name gebruikt in beschermde gezichten.

*Versterken van de kwaliteit van de vormgeving.* Hiermee wordt bedoeld dat het bouwplan een hogere kwaliteit van architectuur dient te hebben dan de bestaande bebouwing. Het bouwplan zal dan moeten voldoen aan de criteria voor architectonische kwaliteit.

Bij alle categorieën zijn regelmatig uitzonderingen of nadere voorwaarden benoemd.

## **Welstandscriteria**

Het welstandsbeleid is uitgewerkt in de gebiedsgerichte welstandscriteria. Naast de gebiedsgericht criteria kunnen ook meer objectgerichte criteria of specifieke criteria gelden. Daarnaast is er één algemeen criterium dat geldt in alle gebieden:

- Bij nieuwbouw, wijziging en uitbreidingen dient de architectonische kwaliteit minimaal gelijkwaardig te zijn aan de bestaande architectonische kwaliteit.

Zonder dat bij elk gebied naar deze criteria wordt verwezen gelden in alle gebieden de volgende criteria:

- Voor monumenten: De criteria voor monumenten.
- Voor reclameobjecten: Het reclamebeleid.
- Voor licht vergunningplichtige bouwwerken: De sneltoetscriteria. In de beschermde stads- en dorpsgezichten gelden behalve de sneltoetscriteria altijd ook de gebiedsgerichte criteria.
- Voor recreatieterreinen: Bij recreatieterreinen dienen bij bouwplannen voor verbouwing, uitbreiding en nieuwbouw de bebouwingskarakteristieken van de bestaande bebouwing te worden ge-

*respecteerd*. Bij algehele vervangende nieuwbouw dienen de bebouwingskarakteristieken van het gebied waarin het recreatieterrein is gelegen te worden *gerespecteerd*.

- ♦ Voor de bijzondere elementen: bij uitbreidingen en verbouwingen dienen de bebouwingskarakteristieken te worden *behouden* en waar mogelijk *versterkt*.

### **Beeldkwaliteitplannen**

Naast de gebiedsgerichte criteria gelden er in delen van twee gebieden nog beeldkwaliteitplannen. Het gaat om:

- ♦ gebied 2.4. "Steenwijk, historisch centrum", daar is het beeldkwaliteitplan Steenwijkerdiep (september 2000) geldig;
- ♦ gebied 2.8. "Steenwijk, naoorlogse uitbreidingen", daar is het beeldkwaliteitplan "Woldmeenthe" geldig.

Beide beeldkwaliteitplannen maken integraal onderdeel uit van deze welstandsnota.